

VIRI MEDN. VOJNEGA PRAVA

(1) MATERIALNI VIRI – družb. dejstva iz katerih izhaja pravo, so osnova vsega pravnega reda. Pomembno: (A) razvoj znanosti in tehnologije (dokler ni bilo napredka in znanosti ter tehnike ni bilo smiselno uravnavati tega področja). Ko se znan. in teh. osvojita, moraš nekaj regulirati; (B) dvig neke zavesti v človeštvu.

(2) FORMALNI VIRI – konkretni pravni akti, v katerih se manifestirajo pravna pravila. 38. člen statuta Meddržavnega sodišča je osnova za formalne vire – pred tem sodiščem nastopajo le države, ki pristanejo na jurisdikcijo tega sodišča. 38. člen navaja 4 vire, pri čemer gre pravzaprav za 5 virov, in sicer 3 glavne: **pogodbeno pravo, obče pravo, obče pravna načela** in 2 pomožna: **judikatura in jurisprudenca**. Poleg tega lahko kot 4 glavni vir navedemo tudi **enostranske pravne posle**.

(A) POGODBENO PRAVO: v 2/2 19. stol. se običajno pravo prične zapisovati – mednarodnopravne pogodbe. POGODBE SO MEDNARODNOPRAVNO OBVEZUJOČE IN PREDVIDENE SO SANKCIJE ZA NJIHOVO KRŠITEV. Sprejemajo se s podpisovanjem in ratificiranjem (resolucije in deklaracije so le priporočila in se sprejemajo z glasovanjem). Pogodba ni nujno, da se imenuje pogodba, VOLJA STRANK je tista, ki določa pogodbo, važna pa je tudi VSEBINA.

Konvencije in pogodbe v VELJAVI le za stranke, ki so na njih pristale. Stranke lahko pri multilat. pogodbah dajo REZERVE (zadržke) – nek del pogodbe za to stranko ni v veljavi in tudi ne za države v odnosu do te države. So lahko časovne ali zemljepisne narave, ne smejo pa biti podani na predmet in cilje pogodbe.

DISPOZITIVNO PRAVO – s pogodbami medn.pravni subjekti prostovoljno urejajo svoje odnose (dolžnosti in pravice) – veže samo stranke pogodbe = PARTIKULARNO PRAVO.

IUS COGENS – medn. pogodba ne sme biti v nasprotju s splošno obvezujočo pravno normo.

Pogodba ne sme biti v nasprotju z UL OZN.

VSEBINA pr. pogodbe lahko postane obče pravo (npr. vsebina haaške konvencije).

STILISTIČNA KLAUZULA – to pravilo ne veže le podpisnic konv., temveč je obče pravno pravilo.

VEČSTRANSKI in DVOSTRANSKI PRAVNI POSLI so pogodbe, ENOSTRANSKI pa NE.

MEDN. JAVNO PRAVNA POGODBA – pravni posel izključno med medn. javno pravnimi subjekti in ureja le tisto, kar ne more urejati pravo pos. države.

Pomembna PREDMET pogodbe in VOLJA STRANK.

Medn.pravne pog. sklepajo lahko tudi NEENAKOPRAVNI medn. pravni subjekti.

DUNAJSKA KONV. O POGODBENEM PRAVU (1969) – ureja pisne pogodbe med državami.

Tudi NEENAKOPRAVNE POGODBE so veljavne, ne smejo biti sklenjene pod prisilo.

ENAKOVREDNOST POGODB – vse p. enakovredne.

OBLIKE POGODB: pisno veljavne, ustno veljavne, z znaki. Lahko v enem ali več delih.

UPRAVIČENOST ZA SKLEPANJE POGODB – tisti, ki so upravičeni do tega v ustavni praksi držav (ne potrebujejo posebnih pooblastil). Lahko tudi pooblaščenca, ki morajo predstaviti pooblastilo. Dandanes pomembna vloga parlamentov – njihovo dovoljenje se ne zahteva v POENOSTAVLJENEM POSTOPKU.

MEDN. SPORAZUM ratificira parl., v notr. pravni red pride z zakonom.

Pogodbe se sklepajo lahko s SKRAJŠANIM, 1-FAZNIM postopkom ali pa običajneje v VEČFAZNEM postopku.

DEPOZITAL – organ, pri katerem se shranijo večstranske pogodbe (večina pogodb registriranih pri OZN).

NASTOP VELJAVNOSTI – takoj po podpisu, po procesu ratifikacije, na določen dan, različni deli ob različnem času, po določenem št. ratifikacij.

OPCIJSKI PROTOKOLI in OPCijske KLAUZULE.

TOLMAČENJE - dobri veri (resnična volja strank), v duhu časa.

ODPRTE, POLZAPRTE-POLODPRTE in ZAPRTE pogodbe.

NACIONALNI JEZIK – AVTENTIČNI JEZIKI (v UL OZN).

SPODBIJANJE – sklenitev v zmoti, z zvijačo, s podkupovanjem + SPOŠTOVANJE P. PRENEHANJE VELJAVNOSTI – če to določi sama p., ob dogovoru strank, ob kršitvi predmeta in ciljev pogodbe, v vojni, ob izginotju 1 stranke.

(B) OBČE PRAVO: pravila obnašanja, ki jih opažamo v medsebojnem odnosu medn.pravnih subjektov, pod pogojem, da v državah obstaja prepričanje, da obstoji pravna dolžnost izpolnjevanja pravila. OP je običaj, ki ga spremlja PRAVNA ZAVEST, da je to pravo. Pravno zavest ugot. na ta način, da neke države pri nekem običaju mislijo, da gre za pravno pravilo (sami običaji niso pravna pravila). Med običajem in občim pravom se nahaja t. i. VLJUDNOST. Vljudnost in običaj ob spremenjeni pravni zavesti lahko prerasteta v obče medn. pravno pravilo.

Je NEPISANO PRAVO – gre za neko skupno prepričanje medn. pravne skupnosti, ki nastane, ko se srečata objektivni (ponavljajoče se dejanje) in subjektivni (pravna zavest) element.

UGOTAVLJANJE OBČEGA PRAVA – mere državnih org. (ustave, zakoni ...), izjave drž. org. (premierov ...), diplomatska sporočila, pogodbe z istim pravilom, sodbe sodišče in arbitraž (že judikatura), različne deklaracije in resolucije OZN => iz tega lahko sklepamo na to, ali odražajo kakšne resolucije, dekl. pravno zavest v medn. skupnosti, ali gre zgolj za pravo.

NAČELO – temeljna resnica ali doktrina; vseobsežno pravilo, ki daje osnovo oz. tvori vir za druga pravila.

PRAVILO – določen standard, vodilo ali predpis; je predpis oblasti, ki usmerja in predpisuje dejanja ali prepovedi.

NAČELA V OBČEM PRAVU OB. SPOPADOV = MARTENSOVA KLAVZULA – pogodbeno dol., vendar del občega prava. M. PRAVO: klavzula zapisana v preambulu 2. in 4. haaške konv. => govori o tem, da tisto, kar mi v pogodbah ne določimo, kljub temu zahteva, da je vsakdo še vedno pod zaščito medn. prava – izhaja iz ZAHTEV HUMANOSTI. OBIČAJI SKOZI 4 NAČELA MEDN. PRAVA:

(1) pravice vojskujočih se strani niso neomejene;

(2) ni svobodne izbire sredstev pri napadu na sovražnika;

(3) načelo sorazmernosti oz. načelo proporcionalnosti (načela vojaške nuje, humanosti, viteštva);

(4) načelo razlikovanja ali načelo diskriminacije (zajema izbiro metod in sredstev vojskovanja).

3. in 4. načelo sta nasledek pojmovanja PRAVIČNE VOJNE.

(C) OBČE PRAVNA NAČELA: obče pravna načela, ki jih poznajo civilizirane države (razlikovanje med civ. in neciv. pravniškimi redi – ločevanje na civ. in neciv. države). OPN so SPLOŠNA PRAVNA NAČELA => OPN so pravna načela, ki so priznana v notr. pravnem redu držav. OBČA so zato, ker naj bi jih vsebovali pravni redi vseh držav – so skupna vsem notranje pravnim redom zato, ker nosijo v sebi neko temeljno moralno prepričanje, ali pa so razumna in uporabna. Ko primerjamo določene karakteristike pravne vede in če ugotovimo, da ti pravni redi vsebujejo isto pravno načelo sodimo, da gre za OPN.

PRIMERI OPN: **(1) pacta sunt servanda** (pogodbe je treba spoštovati; **(2) rebus sic stantibus** (v spremenjenih okoliščinah ne spoštuješ več pogodb – tisti, ki neha spoštovati pogodbo ne sme biti kriv za spremenjene okoliščine); **(3) kdor molči, kaže da se strinja;** **(4) kar je stranka potrdila, ne more kasneje zanikati;** **(5) spremeniti nasvet ni mogoče v škodo drugega;** **(6) pričevanje proti dejstvu je neveljavno ...** OPN SO ENAKOPRAVEN VIR MEDN. PRAVA - v primeru nasprotovanja pravnih norm uporabimo OPN.

DVE OPN: **(1) novejši zakon ukinja starejšega;** **(2) poseben zakon prevlada nad splošnim zak.**

(Č) ENOSTRANSKI MEDN. POSLI: niso pogodbe. Medn. pravo večinoma temelji na reciprociteti (vzajemnosti) => pri EMP NI REPROCITETE. Enostransko dejanje nekega

subjekta je takrat pravnoobvezujoče, če druga stran zaupa, da bo subjekt držal besedo oz. se bodo obveznosti izpolnile. Druga stran se bo ravnala glede na to enostransko dejanje.

VRSTE EMP: **(1) notifikacija** – obznanilo – drugim medn.prav. subjektom se da na znanje obstoj nekega medn. dejstva (n. vojne napovedi, blokace ...); **(2) priznanje** – medn.pr. subjekt, ki ga da, se obveže, da bo določeno stanje obravnaval kot pravnoobvezujoče (npr. priznanje vlade, države ...); **(3) protest** – daje se na znanje, da se dol. stanje ne želi sprejeti kot pravno obvezujoče (preprečitev nastanka občega prava); **(4) odpoved in (5) objava** – izjava nekega medn.pr. subjekta, da se nečemu enostransko odpoveduje ali kaj obljublja.

(D) JUDIKATURA: sodne odločbe s pridržkom določbe 59. člena, ki govori, da je odločba sodišča obvezna le za pravne stranke. Meddrž. sodišče ne pozna precedenčnosti v smislu medn. prava in ne postavlja pravil vnaprej. Sodbe niso pravno pravilo, imajo pa veliko prepričljivost. Pomembna so obrazložitve sodb – čas za sodbo in utemeljitev močno pripomoreta k nastanku prepričljivega mnenja. Podobno velja za druga meddrž. sodišča, še posebej za arbitražne razsodbe. Tako se kot pomožni pravni vir v praksi uporabljajo vse vrste sodb in arbitražnih sodb (sodbe medn. sodišča v Nürnbergu, sodbe medn. kaz. sod. za Ruando ...).

(E) JURISPRUDENCA: včasih imenovana doktrina. Dela in članki pos. avtorjev. Ne gre za argumente za in proti, temveč za indukcijo oz. dedukcijo avtorja. Lahko so zelo obsežna in poglobljena. Pri avtorskih besedilih dobro vedeti, v katero šolo spada avtor, kakšen je namen pisanja, ali je advokat kakšne strani, dobro je križati mnenja pos. strokovnjakov. Avtorska dela so le pomožni viri, saj gre zgolj za mnenja avtorjev.

ZUNANJA POLITIKA

ZP je sistem med seboj povezanih bolj ali manj koherentnih akcij, z namenom uresničevati cilje in interese držav v ambientu MS.

SUBJEKT ZP je družba, organizirana v **državi**. ZP je medij, prek katerega se izraža razredno bistvo države navzven. Gre za povezanost notranjih družbenih procesov s procesi v ZP, zato lahko ZP razumemo tudi kot nadaljevanje notranje. Kako bodo cilji ZP neke države uresničeni, je odvisno od *sposobnosti* neke v državi organizirane družbe, od materialnih zmožnosti in od strukture MS v nekem določenem obdobju.

OBJEKT ZP je v globalne in druge družbene skupine razčlenjena **medn. skupnost**, ki jo v materialnem pogledu označuje položaj proizvodjalnih sil, v družbenem pa na proizvodjalnih silah zgrajeni proizvodjalni odnosi in iz njih izvirajoča protislovja. Vsaka ZP skuša zavestno spreminjati MS v skladu s svojimi interesi, nameni in sredstvi, ki jih imajo na voljo, po drugi strani pa mora svoje koncepte in akcije prilagajati silam, ki delujejo v celotni MS. Cilji neke države nasproti drugim se zato v ambientu MS nujno *relativizirajo* tako dejansko (v uresničevanju svojih interesov se države srečujejo z uresničevanjem interesov drugih držav, ki je oprto na večjo ali manjšo količino moči, ki jim je na voljo) kot pravno (pravila MP urejujejo donose med državami). Zaradi tega lahko govorimo o *relativni samostojnosti ZP v odnosu do notranje*.

Vsaka ZP vsebuje cilje in principe, v katerih je vsebovana vrednostna orientacija neke države – gre za strateško podlago ZP, njeno ideološko osnovo.

ZUNANJEPOLITIČNA STRATEGIJA

Države oblikujejo svoje ZP cilje glede na notranje družbenoekonomske in politične odnose, elemente materialnega in nematerialnega značaja, ki določajo njihov položaj v MS in razmerje ter razvrstitev sil v MS, oz. karakteristik določenega mednarodnega sistema. Na podlagi tega gradijo svojo **ZP STRATEGIJO** za uresničevanje splošnih in dolgoročnih ciljev, ki jih pogosto opredeljujejo v doktrinah ali v ustavnih aktih. Strategiji je podrejena **TAKTIKA**, tj. različnim situacijam v MO prilagajajoča se uporaba sredstev, ki pa mora upoštevati morebitne spremembe v relativni pomembnosti elementov, ki določajo položaj neke države v MO.

VRSTE STRATEGIJ - Schwarzenberger

(1) IZOLACIONIZEM = posamezne države poskušajo (opirajoč se tudi na geografsko lokacijo), graditi svojo politiko na zavračanju kakršnihkoli zavezniških vezi z drugimi državami ter se na ta način izogniti konfliktom. V času vojne se strategija izolacionizma pogosto izrazi v nevtralnosti.

(2) NEVTRALNOST => politična n. (nevtralizem) in pravna n. (stalna n.).

Trajna nevtralnost (Avstrija, Švica, Švedska, Finska, Irska, Vatikan, Malta) v pravnem aspektu temelji na mednarodni pogodbi, ki jo podpiše večje ali manjše število držav. Takšno pogodbo podpišejo tako v interesu same nevtralne države kot tudi v interesu drugih držav, ki stremijo za tem, da bi bila z nevtralizacijo dosežena večja stabilnost v neki regiji. V pravnem smislu obstaja nevtralnost samo v dobi vojne. Za trajno nevtralnost morajo obstajati posebne razmere: specifični geografski položaj, identični interesi velesil za konstituiranje nevtraliziranega prostora med njimi, odgovarjajoča konstelacija sil v notranjih odnosih trajno nevtralne države in obstoj relativno močnih oboroženih sil trajno nevtralne države kot dodatni dejavnik stabilnosti takšnega stanja. Problemi trajno nevtralnih držav v sodobni MS: uskladitev njihovega položaja s konceptom nedeljivega miru, kolektivno varnostjo in članstvom v univerzalni mednarodni organizaciji.

Nevtralizem je politični status (v njem ni vsebovane nikakršne obveznosti pravne narave), v katerem so zaobsežene aspiracije držav, da bi ostale nevtralne v času vojne.

(3) ZVEZE IN BLOKI = Če posamezne države nimajo na voljo zadostnih elementov za to, da bi uresničevale svoje interese, se povezujejo z drugimi državami pred zavezniških pogodb ali pa z vključevanjem v bloke.

Zavezništva - različne oblike zavezništev, ki so odvisne od stopnje angažiranosti držav v uresničevanju ciljev, z avtoriteto katerih vstopajo v zavezniške odnose. Na skrajnem polju so zavezništva med državami z različnimi interesi, ki pa imajo identične interese glede izbire in uporabe sredstev ter državami, ki imajo identične interese ter iste poglede glede uporabe sredstev.

Obstajajo obrambna zavezništva, zasnovana v miru in s ciljem ohraniti mir, varnost in neodvisnost držav in napadalna zavezništva.

Za **majhne in srednje države** pomeni ustvarjanje zavezniških odnosov krepitev njihove varnostne baze in delno kompenzacijo njihovi ekonomski inferiornosti. **Prednosti takšnih zavezništev:** **(A)** vojaško-tehnološki gap med supersilami po eni strani ter majhnimi in srednjimi državami po drugi strani je z zaščito supersile premoščen in varnost majhne ali srednje države relativno zagotovljena; **(B)** politične konsekvence, ki izhajajo iz materialne neenakosti držav, so na ta način delno kompenzirane. V ozadju možnosti za vplivanje neke majhne ali srednje države je supersila, **(C)** zavezniške multilateralne strukture mešane narave so koristne majhnim in srednjim državam takrat, ko se med njimi pojavljajo napetosti in konflikti. **Slabosti takšnih zavezništev:** **(A)** zavezniški odnos neke majhne ali srednje države do supersile pomeni zmanjšano stopnjo njene avtonomnosti v MO; **(B)** dejstvo, da neka supersila da pobudo za konstituiranje neke zavezniške strukture navaja na misel, da so v ospredju njeni nacionalni interesi; **(C)** s povezovanjem majhnih in srednjih držav s supersilo v zavezniški strukturi še ne pomeni garancije njihove varnosti; **(Č)** posegi supersil lahko ogrožajo samostojno družbeno in politično pot majhnih držav (vmešavanje v notranje zadeve majhnih držav).

Bilateralna zavezništva med majhno ali srednjo državo ter veliko, za prvo ne predstavlja ugodne alternative. Zaradi stopnje neenakosti s stališča varnosti bi jih lahko celo obravnavali kot neke vrste garancijske pogodbe. Neenakost v materialnem pogledu je tako objektivizirana, da je komaj še mogoče govoriti o avtonomnosti ZP majhne ali pa srednje države, ki je sicer v multilateralnih zavezništvih mešane narave vsaj delno omiljena, posebej še, če imajo le-ta diplomatsko-koalicijski karakter.

(4) GARANCIJSKE POGODBE = kadar v odnosih med velikimi in majhnimi državami ni elementa reciprocitete, ki je sicer neobhoden, ko gre za zavezništva, govorimo o sistemu garancijskih pogodb. Če je neka velika država zainteresirana za to, da se ohrani status quo neke majhne ali srednje države, ji da garancijo za njen obstoj ali njene meje.

(5) RAVNOTEŽJE SIL = slabost je, da nujno povzroča obor- tekmo – po eni strani omogoča mir, po drugi ga ogroža. Z ravnotežjem moči se spreminjajo tudi notranje družb.-pol. in ekon. razmere v pos. državah. Po 2. sv. vojni obstaja sistem kolektivne varnosti, ki naj bi v celoti nadomestil ravnotežje sil.

(6) IMPERIALIZEM = neposredno osvajanje ali posredno podrejanje drugih držav in tujih področij.

(7) UNIVERZALIZEM = povezave in zveze s celim svetom (pospeševanje družbenoekonomskega razvoja). Države sodelujejo v medn. org. za zagotavljanje svojih interesov. Sistem kolektivne varnosti – večje državo vplivajo na to, da so ustrezno zagotovljeni interesi, primerjalno imajo večjo korist manjše države. Vključen tudi proces globalizacije.

DIPLOMACIJA

Diplomacija je specifična dejavnost na področju ZP, zaupana posebnim organom, ki so po ustavnih predpisih neke države pooblašeni, da jo zastopajo v MO. Današnje pojmovanje diplomacije je širše od klasičnega, ker ne obsega samo stalne politične dejavnosti državnih organov v ZP, temveč tudi **ad hoc diplomacijo** (diplomati v specialni misiji, diplomacija "na vrhu", konference zunanjih ministrov itd.). Poseben tip diplomatske dejavnosti je t.i. **parlamentarna diplomacija**, s katero razumemo sistem, organizacijo in postopek mnogostranske diplomacije znotraj mednarodnih organizacij (OZN, regionalne organizacije).

Razlike med klasično in sodobno diplomacijo

V **organizacijskem smislu** je za klasično diplomacijo značilen obstoj stalne organizacije in osebja ter predvsem stalnih diplomatskih misij v drugih državah, te misije pa so bile tudi edina oblika mednarodnega komuniciranja. Danes poznamo tudi parlamentarno diplomacijo, ad hoc misije, konference na vrhu itd.

V preteklosti so imeli šefi diplomatskih misij skoraj popolnoma neodvisen položaj v odnosu do svoje vlade in so redkokdaj dobivali inštrukcije, danes pa je drugače zaradi razvoja komunikacij in drugačnih načinov komuniciranja med državami (osebna diplomacija predsednikov držav in vlad, stalne telefonske linije med njimi, internet...)

Tudi **družbene funkcije** so različne: dejavnost diplomacije se je v liberalnem kapitalističnem sistemu omejevala v glavnem na **politično predstavljanje držav** in se v mednarodnih ekonomskih odnosih ni pojavljala, danes pa je diplomacija neposredno potrebna kot sredstvo za uresničevanje **ekonomskih ciljev** ZP.

Klasično diplomacijo so karakterizirale **metode tajnega dogovarjanja** in **sklepanje tajnih mednarodnih pogodb**, danes pa je obvezno **objavljanje mednarodno sklenjenih pogodb**.

SUBJEKTI MEDNARODNE SKUPNOSTI

Države; kvazi državna ozemlja; zveze držav; Sveti sedež; suvereni malteški vit. red; medn. odbor RK; vstajniki in osvobodilna gibanja, uporniki; posameznik.

(1) DRŽAVE – ločimo jih na: SUVERENE, D. Z OMEJENO SPOSOBNOSTJO, D. MESTA VATIKAN.

(A) SUVERENE DRŽAVE: so edini nesporni subjekt medn. prava (z izjemo Sv. sedeža) – ostali derivativni MPS izhajajo iz držav. Država je bolj ali manj trajno združenje dol. ŠT. LJUDI (nacije), na določenem OBMOČJU (DRŽ. OZEMLJE), ima dejansko uveljavljeno VRHOVNO OBLAST in služi ciljem, ki niso v nasprotju z MP. Če drž. ozemlje oz. oblast, ki vlada temu drž. ozemlju nima nad seboj višje sile in vlada v skladu z MP, pravimo, da sta taka država in vlada SUVERENA. Država je suverena, če ima 3 attribute v MS: **(a) pravico do vodenja vojne; (b) pravico do predstavljanja (dipl. predstavništva); (c) pravico do sklepanja medn. pogodb.**

Država je suverena takrat, ko lahko svobodno odloča o notr. ureditvi = AVTONOMNOST USTAVNOSTI.

(B) DRŽAVE Z OMEJENO OPRAVILNOS SPOS.: ko MS določenim državam omeji svobodo delovanja (omejitve zapisane običajno v ustavah). Pri tem gre dejansko za suveren prenos pravic in dolžnosti. **Države z omejeno opr. spos.:**

A) NEVTRALNE DRŽAVE – STALNO N. DRŽAVE: država lahko v obdobju miru obvesti ostale države, da bo v primeru spopada nevtralna in bo to nevtralnost tudi branila. Pri pravni ali stalni n. gre vedno za OBOROŽENO N.. Švica in Avstrija sta prevzeli medn.pr. obvezo, da bosta v vseh konfliktnih n. – odpovedali sta se tudi pravici do sklepanja vojaške zveze. Ostale države se morajo strinjati z razglasitvijo nevtralnosti. Najtežavnejše je vpr. sodelovanja v MEDN. ORG., posebej tistih z nadnacionalnimi elementi, kot je EU. Verodostojnost nevtralnosti je lahko hitro ogrožena. Avstrija članica ZN, Švica ne => VS OZN naj od Avstrije ne bi zahteval dejanj, ki so v nasprotju z nevtralnostjo. **VSILJENA NEVTRALNOST:** status vsiljen s strani MS.

B) OKUPIRANE DRŽAVE – voj. zasedena država, ki delno ali v celoti izgubi opr. spos. Zasedbena oblast na tem teritoriju deluje v imenu zasedenega ozemlja oz. v imenu vrhovne oblasti (npr. maroška zasedba Z Sahare).

C) PROTEKTORATI – odnos med protektorjem in protektoratom uravnava medn. pravo. Država se odloči, da bo neke obveze sprejemala le v okviru protektorja. Država se odpove pravici do vodenja vojn, sklepanja pogodb, državljanji pa ohranijo državljanstvo. Država lahko ohrani popolno svobodo odločanja (San Marino – ITA).

(C) D. MESTA VATIKAN in Sv. sedež: L. 1929 spor. Mussolini – papež = 3 sporazumi – ustvarijo d. mesto Vatikan. Je posebnost v MS – suvereni subjekt sui generis. Cilj države je zagotovitev neodvisnosti kat. cerkve in ne blagostanje. Državljanstvu te države pripadajo pos. samo dokler so zaposleni pri Sv. sedežu. Suverena oblast skonc. v papežu (ob smrti v zboru kardinalov). Papež vrhovni poglavar sedeža – diplomatsko predstavlja Vatikan. V. NI NEODVISNA DRŽAVA, KER NIMA PREB. Od l. 1932 podpisuje pogodbe Sv. sedež in ne d. m. Vatikan. Vatikan članica nekaterih svet. org. (Medn. poštna zveza ...), sicer pa je član org. Sv. sedež. **VATIKAN JE STALNO NEVTRALNA DRŽAVA.**

(2) KVAZIDRŽAVNA OZEMLJA – deli držav, ki so pooblašteni za neko medn.pr. delovanje v MS (kantoni v Švici). So tudi MANDATNA, SKRBNIŠKA in SAMOUPRAVNA ozemlja. Mandatov danes ni več. Skrbniška oz. so v glavnem postala samostojna, nekaj jih je izbralo druge statuse. Nesamosupravna ozemlja (Falk. otoki, Gibraltar).

(3) SUVERENI MALTEŠKI VIT. RED – sam se smatra pod pojmom HUMANITARNA ORG., kot se smatra pod žen. konv. Izvor ima v 1. križarski vojni. L. 1155 dobi od papeža pravico svobodno voliti vodstvo – postane neodv. od držav (pravica do OS, vodenja vojne). Skozi zgodovino se je njegov status spreminjal, l. 1953 pa mu papež prizna popolno avtonomijo. Sam zase pravi, da je laični religiozni red. Navznoter naj bi bil suveren. Ima zakon., izvršno in sodno oblast. Suvereni svet pomaga pri vodenju šefu reda. Papež lahko prekliče pravice, ki jih je dodelil temu redu. Red je PRAVNA OSEBA – vzdržuje dipl. odnose s Sv. sedežem in 83 državami (tudi SLO). Lahko deluje tudi kot sila zaščitnica.

(4) ICRC – Medn. odbor RK – subjekt MS le kadar je v vlogi SILE ZAŠČITNICE – njena naloga: preverja, ali država v spopadu spoštuje obveze humanitarnega prava (težava: obe strani se morata strinjati glede sil zaščitnic). Zaradi nezaupanja so žen. konvencije predlagale, da to vlogo opravlja ICRC. To vlogo lahko izvaja le v medn. obor. spopadih, v nemedn. pa lahko ponudi le dobre usluge. ICRC je na čelu Mednarodnega RK, vendar ICRC ni medn. org., je pa edini del Medn. RK s priznano mednarodnopravno subjektiviteto (v primeru vloge sile zaščitnice). ICRC dela izjemno diskretno – bistvo je spoštovanje načel humanosti.

(5) Vstajniki, uporniki in osvob. gibanja – skupina oseb, ki z OS nastopajo proti vladi neke države s ciljem, da se dokopljejo oblasti v celi državi ali dosežejo odcepitev dela države (če si samo prizadevajo za spr. statusa dol. dela države, potem niso uporniki). Vstajniki in uporniki takrat medn. pr. subjekti in napram tistim državam, ki so jih izrecno priznale – priznanje da osrednja oblast ali 3. država. Priznanje vstajnikov s strani osr. vlade onemogoča, da jih obsodi kot teroriste in izdajalce, s tem pa ščiti pripadnike lastnih OS. Ko vstajniki niso priznani, jih kot vstajnike ščitijo še mednarodnopravna pravila glede medn. obor. spop. in jih predajo na ustrezna sodišča, kjer jim sodijo.

Vsakršna pomoč vstajnikom s strani druge države je protipravno dejanje.

OZN prizna za OSVOBODILNO GIBANJE tisto gibanje, ki ga je kot takega priznala regionalna org. (npr. Arabska liga priznala PLO, ga priznala tudi OZN) = politična odločitev. Subjektiviteto vstajnikov/upor. potrebno razlikovati od subjektivitete oseb, ki so v spopadih zaščitene (borci/neborci, ranjenci, bolniki, civilisti ...).

(6) Posameznik – odgovoren samo v enem delu, in sicer pri vpr. piratstva, suženjstva in vojnih zločinov.

Kot izhodišče za obravnavo vojnih zločinov služi vpr. spoštovanja člov. pravic – ni hierarhije med pos. pravicami in ni alibija za kršenje pravic => gre za MINIMUM MEDN. STANDARDOV. ČP imajo temelje v UL OZN in Medn. kodeksu ČP oz. Medn. listini ČP, poleg tega pa tudi v drugih pravno obvezujočih elementih ter resoucijah in deklaracijah OZN..

Pomemben del je HUMANITARNO PRAVO, ker je rezultat prizadevanja človeštva za humanizacijo starodavnega prizadevanja človeštva za humanizacijo znotraj največje nehumanosti, ki jih človeštvo počne (obor. spopad).

Obstaja sicer razlike med državljanskimi in pol. pravicami na eni strani ter soc., ek. in kult. na drugi strani, vendar vse ČP kot celota tvorijo zagotovilo čl. dostojanstva, ki je nedeljivo, zato so nedeljive tudi ČP.

(7) Zveze držav ali mednarodne vladne org. – medn. org ustanavljajo vlade, zato jim rečemo medn. vladne org. in jih s tem ločimo od medn. nevlad. org. (niso subjekti MP). Države s tem, ko ust. take org. določijo neke cilje, ki jih lahko uresničujejo samo skupno z drugimi državami.

Medn. vladna org. je skupek držav, ampak tudi več kot to. Org. ZN ima sicer tudi neko svojo voljo, neodvisno od držav članic. Konference držav članic, ki skrbijo za dol. medn. režim nastajajo predvsem, če je volja držav za to (Sporazum o carinskih stopnjah – GATT – neke vrste medn. org. še preden je iz njega nastala WTO).

SUPRANACIONALNE ORG. (v kontekstu medn. org.) morajo imeti dol. elemente: (1) odločanje z večino glasov, sklepi veljavni za vse države; (2) pridobivanje sredstev neposredno; (3) organi so neodvisni od navodil držav članic; (4) pravni spori med članicami se obvezno rešujejo pred sodišči; (5) obstoj kvaziparlamentarnega organa z dol. pravicami; (6) pos. neposredno podrejeni org.; (7) pos. se lahko neposredno obrnejo na sodišče medn. org.

DELITEV ORGANIZACIJ: (1) *splošne univerzalne org.* (OZN); (2) *specialne uni. org.* (Medn. poštna zveza); (3) *spl. regionalne*; (4) *funkcionalne regionalne* (Evr. org. za slinavko in parkljevko; včasih ločimo še vojaške, ekonomske => org. se težko ukvarjajo le z eno samo zadevo (ki je opredeljena v naslovu) – to ni nujno v skladu z ustanovitveno pogodbo.

MEDN. VLADNE ORG. – imajo parcialno medn. pravno subjektiviteto in opravilno sposobnost. – obseg, ustanovitev in obstoj subjektivitete odvisni od volje članstva.

INSTITUT ČLANSTVA Z OMEJENIMI PRAVICAMI – običajno velja za pridružene članice – na sodelujejo v vseh organih.

ORGANIZACIJA VSEBUJE ORGAN SKUPNE VOLJE (medn. uslužbenci org. in gen. sekretar) IN ORGAN ZA PARTIKULARNE INTERESE (predstavniki pos. držav, ki se potegujejo za part. int. – v OZN = generalna skupščina).

FINANCIRANJE ORG. – praviloma države plačujejo letne članarine, prilagojene plačilni sposobnosti držav (EU – kapital sam prinaša določen prihodek).

SREDSTVA DIPLOMACIJE

1. Javno mnenje in propaganda

Z javnim mnenjem razumemo bolj ali manj oblikovani odnos državljanov do posameznih pomembnejših družbenih procesov in gibanj v notranji in ZP kot tudi v MS. Javno mnenje postane pomembnejši dejavnik v MO z demokratizacijo v ZP in z razširitvijo baze politike nasploh. Pridobivanje in organiziranje javnega mnenja za takšne ali drugačne cilje neke države v ZP in MO služi tudi kot **sredstvo** za uresničevanje ciljev. Pomembno mesto za oblikovanje javnega mnenja v tem smislu je **propaganda**. S propagando razumemo načrtno

organizirano širjenje mišljenj in stališč v pisani, govornjeni ali pa akcijski obliki, katerega namen je pridobivati posameznike, skupine ali pa razrede v posameznih državah in v MS za politične, ideološke, ekonomske, kulturne, religiozne in druge cilje držav in pa nedržavnih organizacij.

2. Ekonomska sredstva

Z ekonomskimi sredstvi razumemo katerekoli ekonomske kapacitete, institucije, tehnike ali pa politiko, ki jih uporabljajo države za to, da uresničujejo cilje v svoji ZP ali pa imajo pomembne mednarodne posledice.

Cilji, ki jim rabijo ekonomska sredstva, so: (A) **Ekonomski** (zagotovitev surovin, ki jih potrebuje ekonomika neke dežele); (B) **Politični** (razširjanje vpliva neke države na drugo državo); (C) **Vojaški** (uporaba ekonomskih sredstev za pridobitev pravice do oporišč na tujih področjih); (Č) **Psihološki** (uporaba ekonomskih sredstev za demonstracijo simpatije oz. prijateljstva do neke države ali vlade).

Trije tipi ekonomskih sredstev, ki jih države uporabljajo za ekonomske cilje: (1) tip ustreza družbenoekonomskim odnosom v neki državi in njeni družbenoekonomski strukturi; (2) tip se formira v skladu s splošnimi materialnimi interesi neke države; (3) tip izraža specifične interese neke države (sem sodijo carine).

Glede na ekonomska sredstva, ki jih uporabljajo države za to, da bi dosegle neekonomske oz. politične cilje razlikujemo: (A) **carine** – lahko zaščitimo domačo industrijo, izboljšamo trgovinske zmožnosti, lahko pa so tudi ukrep povračila na ekonomske akcije drugih držav. Carine lahko zvišamo nasprotniku ali pa jih znižamo prijateljski državi; (B) **kvote** – z določanjem fizičnega obsega različnih vrst uvoženega blaga države ščitijo interese domačih proizvajalcev, lahko pa jih izkoristijo tudi kot sredstvo pritiska in celo za ekonomsko vojskovanje; (C) **administrativne prepovedi** - za zmanjšanje uvoza iz določene države – gre za diskriminacijo; (Č) **embargo** - gre za ustavitev blagovnega prometa za posamezne vrste blaga; (D) kadar se raba ekonomskih sredstev v celoti podreja političnim ciljem, govorimo o **bojkotu blaga neke države, blokadi, zamrznjenju imetja sovražne države, uvajanju črnih list za blago in trgovce, prepovedi izkrcavanja blaga neke neprijateljsko razpoložene države v pristaniščih določenih držav** itd.

V **ekonomsko vojskovanje** sodijo različne vrste izvoznih in uvoznih kontrol. Namen **ekonomske pomoči** je ustvariti ugodno mednarodno okolje za tistega, ki daje pomoč, v dolgoročnem smislu pa tudi z razvijanjem tržišč in surovinskih virov. Ekonomska sredstva so tudi v miru pomembno diplomatsko in politično orožje, ki se ga lahko poslužujejo predvsem velesile.

3. Sredstva prisile

Države zaupajo neposredno uporabo sredstev prisile svojim **oboroženim silam**. Kot sredstvo v ZP držav, imajo oborožene sile dvojno funkcijo: (A) podpora v diplomatskih akcijah neke države in element, s katerim se prikazuje njena moč; (B) kot neposredno sredstvo za aktivne vojne operacije.

Enostransko reševanje sporov

Če nasprotna stran nima dobre volje za rešitev spora z mir. sredstvi, lahko država skuša enostransko uveljaviti svojo pravico => zateče s k **SAMOPOMOČI**. (41. člen UL govori o ukrepih, ki ne vsebujejo obor. sile). Do samopomoči so načeloma upravičene le države z lastnimi organi.

Zatečejo se k **RETORZIJAM** (neprijazna, a dovoljena sredstva samopomoči, npr. prekinitev dipl. odnosov – niso kršitev MP) in **REPRESALIJAM** (RETALIACIJA – sredstva ali mere so identični sr. ali meram, ki jih je prevzela naspr. stran; SAMOOBRAMBA – mera samopomoči. 51. člen UL OZN navaja 2 omejitvi: država, ki izbere to možnost mora obvestiti VS; pravica do samoob. traja dokler VS ne ukrene kar je potrebno za ohranitev miru in varnosti). PREDPOGOJ ZA IZVEDBO REPRESALIJ: interes države zaščiten po MP, zahtevana vnaprejšnja napoved izvedbe r., biti morajo v sorazmerju s storjeno krivico, v miru se ne sme prekoračiti dovoljenih r., po doseženem cilju morajo prenehati veljati in vzp. se mora prejšnje stanje.

MEHANIZMI OZN – mirno reševanje sporov

MEHANIZMI OZN (namenjeni reševanju medn. sporov in ohranjanju medn. miru => tri oblike reševanja sporov: mirno reševanje sporov, akcije ob ogrožanju in kršitvi mednarodnega miru ter mirovne operacije).

MIRNO REŠEVANJE SPOROV (rešiti spore s pomočjo nadnacionalne org., ki ima v ta namen veliko pomožnih inštitutov in organov, kar ji omogoča, da spor reši kar najbolj pravično.=> spor poskusiti rešiti z obče priznanimi sredstvi mirnega reševanja sporov => **pogajanja**: z direktnim dialogom med vpletenimi v konflikt naj bi dosegli dogovor, sprejemljiv za vse strani. V pogajanja ni vključena nobena druga država ali organizacija; **dobro storitve**: gre za pomoč tretje strani (npr. države), ki ni vpletena v konflikt, tako da se ponudi za posrednika oz. kanal, preko katerega se sprte strani pogajata, ne poda pa svojih predlogov in se ne vmešava v pogajanja; **posredovanje**: država/več držav, ki niso vpletene v spor, poskuša sprte strani spraviti med seboj s pomočjo nasvetov in priporočil eni ali vsem stranem ter posreduje zahteve in odgovore med njimi; **anketa**: nevtralna skupina raziskovalcev skuša ugotoviti, kateri faktorji vplivajo na spor. Svoje ugotovitve lahko ponudijo sprtim državam kot podlago za sporazumno rešitev spora;

pravna: tretja stran je neka komisija ali medn. organ, ki preuči in predloži rešitev konflikta. Sprte strani se obvežejo, da bodo spoštovale odločitev komisije; **arbitražna**: sodba, ki obvezuje vse strani v konfliktu in se mora izvršiti; **sodna poravnava**: spor se obravnava na medn. sodišču. V nasprotju z arbitražo sodišče ni zavezano predhodnim omejitvam procedur in načel, ki jih uporablja.

AKCIJE OB OGROŽANJU IN KRŠITVI MEDNARODNEGA MIRU (predstavljajo prisilne mehanizme za posredovanje, ki se uporabljajo v primeru, ko zgolj mirno reševanje sporov ne more zagotoviti mednarodnega miru => **nevojaška** (popolna ali delna prekinitve ek. odnosov in žel., pomorskih in drugih komunikacijskih sredstev ter pretrganje diplomatskih odnosov)in **vojaška sredstva** (z zračnimi, pomorskimi ali kopenskimi silami članov OZN) za varovanje mednarodnega miru.

MIROVNE OPERACIJE (operacije OZN, do katerih pride s soglasjem vseh zainteresiranih strani za pomoč pri nadzoru in reševanju mednarodnih ali notranjih konfliktov pod nadzorom OZN, na skupne str. držav članic in z njihovim vojaškim in drugim osebjem ter opremo, ki jih države članice zagotavljajo prostovoljno, in delujejo nepristransko med vsemi stranmi in z minimalno uporabo sile; **mirovno opazovanje**: manjše skupine na kriznih področjih, z namenom da bi zbrale dejstva o konkretnih konfliktnih situacijah => o dogajanju obveščajo Generalnega sekretarja, ta pa VS – 1992 v MAK; **posredovanje in vzpostavitev prejšnjega stanja**: vojaške in diplomatske funkcije s posredovanjem, razsodbo o konfliktih ter socialno in gospodarsko pomoč – Ciper; **posredovanje sil OZN**: je najpogostejša prvina mirovne dejavnosti OZN. Namen je preprečiti nadaljnje konflikte, zagotoviti ohranitev prekinitev ognja demilitariziranih področij, preprečiti zunanjo intervencijo itd. **GOULDING** razlikuje 6 tipov mirovnih operacij OZNa – **1) preventivno** delovanje - Makedonija 1992 **2) tradicionalne** operacije za ohranjanje miru – Ciper **3) uresničevanje splošnega sporazuma** med sprtimi stranmi **4) razdeljevanje humanitarne pomoči** med spopadi **5) stabilizacija** razmer, kjer so državne institucije razpadle **6) preprečiti kršitev** sporazumov s silo. **MIROVNE SILE OZN v Evropi**: Ciper, HR, Tadžikistan, Gruzija, BiH in MAK.

SESTAVNI ELEMENTI STRUKTURE MEDN. SKUPNOSTI

(1) FAKTORJI - dejavniki objektivnega značaja, ki delujejo na osnovi objektivnih zakonitosti razvoja družbe. Dejavniki na MO vplivajo predvsem tako, da ustvarjajo pogoje in okvire za delovanje subjektov v MS. Faktorji so sledeči:

(A) ozemlje: vpliva na zunanje odnose države in razvoj znotraj države, stališča in orientacije, razvoj neodvisnosti, samozadostnosti ali navezanosti neke države na drugo, vpliva na možnost proiz. sil v neki državi ter končno tudi na obrambo neke države (klasična geopolitična t.). Bolj kot se razvijata znanost in tehnologija, manj je pomembna geog. danost, zato geopolitika zadnje skuša kombinirati povezanost prostora in ljudi.

(B) prebivalstvo: včasih bilo najpomembnejše št. prebivalcev – države se trudile imeli veliko preb. Vedno pomembna tudi struktura preb. (delež mestnega in kmečkega preb.). Vloga koncentracije preb., ki prinese konkurenco in kup posledic. Počasi postaja pomembna izobrazba, starostna struktura, deloma struktura po spolu.

(C) znanost in tehnologija: še posebej na področju tehnike in tehnologije, je zelo pomemben za razvoj. Razvoj znanosti in tehnologije vplival tudi na *instrumente in metode* v ZP držav (javnost diplomacije, nadzor nad obveščevalnimi službami). Znanost in tehnologija kot *produkcijski sili* in *faktorja nacionalne strategije* razvoja: transfer tehnologije iz razvitih v manj razvite države zadnjim omogoča ekonomski razvoj in odpravo tehnološkega imperializma.

(Č) ideologija: izraža določene družbenoekonomske in politične razmere države in ima izrazito usmerjevalno funkcijo ter je neke vrste vodilna linija za ravnanja v MO, na njenih temeljih pa so zasnovane normativne rešitve. Univerzalnost ciljev in vrednot je pogoj za transnacionalni karakter ideologij in za njihovo uveljavitev v širšem mednarodnem prostoru. Podržavljanje transnacionalnih ideologij ima dve posledici: razvrščanje držav na temelju ideološke identifikacije, ki jo interpretira vodilna ali pa vodilnejša sila v MS (dimenzija sodelovanja) in spopadi med državami različnih ideologij (dimenzija konflikta). Pritiski ideološke narave se iz mednarodnega okolja prenašajo v notranje družbene skupnosti (internacionalizacija notr. konfl.) in obratno (internalizacija medn. konfl.).

(D) družbeno-politični sistem: nedvomno vpliva na razvoj države in tudi na dogajanje v medn. skupnosti.

(2) SUBJEKTI MS in MP - sem spadajo tiste družbene organizacije ljudi, ki usmerjujoče delujejo na razvoj MS: (A) države; (B) priznani subjekti MP (mednarodne vladne organizacije); (C) sile in organizacije, ki vplivajo na MO ne glede na njihov mednarodnopravni položaj, stopnjo organiziranosti in homogenosti (nacije, manjšine, NOG, mednarodno delavsko gibanje, zavezniške in blokvske grupacije, nedežavne družbene skupine in transnacionalni subjekti). Gre za nosilce določene politične volje in moči, ki lahko z večjo ali manjšo težo vplivajo na MO.

(3) INTERAKCIJE (odnosi med subjekti) - kvantitativne in kvalitativne karakteristike konjunktivnih in disjunktivnih procesov, zunanji izraz tega pa so odnosi..

(4) MEDNARODNOPRAVNE NORME, ki uravnavajo te odnose. Gre za obstoječe mednarodnopravne norme, s katerimi subjekti v MS urejajo medsebojne odnose, in ki določajo standarde njihovega ponašanja.